

Jak je to s názvem Malé Štáhle

Věru očekávat, že dospějeme k moudrému a zcela jednoznačnému závěru je poněkud iluzorní, ale na druhé straně by bylo chybou nepokusit se o pravděpodobné vysvětlení. Začneme nejdříve dochovanými názvy obce, kterých je tolik, že se z toho točí hlava, a to již nepátráme po starším vysazení Malé Štáhle neznámého jména (možná stejného nebo podobného, viz Stalsdorf ?) z konce 13. století poblíž zbytku nedaleké tvrze Walhübel u moravického brodu. Dnešní obec se připomíná u říšské silnice v 16. století, ale je zcela jistě starší. V letech 1542-45 se mluví nejprve o pusté vsi Nová Sstahle (ss se čte v spřežkovém pravopise jako š) a její zničení asi zavinilo jako u ostatních sídel Rýmařovska (Šternberska a Bruntálska) srpnové tažení uherských oddílů Matyáše Korvína na Nisko roku 1474, z něhož se třeba Břidličná (Frýdlant nad Moravicí) vzpamatovala až po stu letech. 1547 byla ves znovu osazena již jako Malá Štáhle a v témže roce se objevil i německý ekvivalent Klein Stohel. 1568 se změní rod ženský na mužský a píše se o Malém Štáhli. 1576 se vrací starší název Nová Štáhle. Německý název Klein Stohl (Klein-Stohl, Kleinstohl) pak zůstává stabilní v letech 1574-1945, jen 1600-10 se střídá s Klein Staehl, 1608-15 Klein Stoll (štola či štóla!) a 1619 se nakrátko objeví též Klein Stogl. České varianty názvu nastupují až v 19. století. U heraldika Wolneho jednou nalezneme ves Štohly, 1846-80 zase Malou Stohli či dvě středověké Štohle. 1850 a 1893 se zas líbila Malá Štola a 1893 najdeme i množné číslo Malé Štahle, ale i Štáhli Malou. Přičemž Malá Štáhle s Malou Štolou to vydržely až do roku 1918. Nesmíme zapomenout ani na latinský název z roku 1771, který zněl Parvo Stohla, přičemž parvus znamená malý, drobný. Všem předbíhá název Štáhle bez rozlišení na Malou a Velkou, zdá se však, že se jedná o Velkou. Že je Malá Štáhle též mladší může svědčit starší název Nová Štáhle, avšak může být též obnovenou „Starou“ (?) Štáhlí. Název Malá je evidentní, porovnáme-li velikost s Velkou Štáhlí. Nebo snad byly dokonce tři Štáhle, Malá, Velká a Nová ? No, to se pěkně zaplétáme.

Nyní se vraťme k vzniku názvu. Nejlépe bude, vyjdeme-li z Pinkavy (1922), který se zcela logicky domnívá, že název vznikl z hornické štoly (Stollen, stněm. Stohlen), tedy vodorovná či šikmá důlní chodba, horizontální vstup se nazývá šachta (Schacht, Schächte). Konečně zde žijeme ve staré důlní oblasti železných, barevných i drahých kovů, staré doly jsou nadohled a nebylo by vůbec divné, pokud bychom vsadili na uvedenou dedukci. Můžeme se ovšem marně přít zda názvy Malá Štáhle – Klein Stohl vychází z české štoly nebo německé Stollen. Mimoto se roku 1365 vyskytuje v Uničově bohatý měšťan Stohler, který měl též dvůr na sovineckém panství v Dolní Dlouhé Loučce, a jeho jméno může odrážet jeho původ ze Štáhle. 1377 vystupuje v listině pro Opavsko, kam ještě tehdy patřila oblast za Moravicí, Otík "mit dem Stoll." Snad ještě připustit další dedukci, a vůbec ne ledajakou, německy se totiž nazývá ocel Stahl (čti štál, v míst. nářečí štól). Zbývají však i další málo pravděpodobné možnosti. Vedle štoly kovkopů existuje i název specifického pečiva štóla (něm. Stolle, Stollen), který známe též jako biskupský chlebiček nebo srnčí hřbet, který se peče chodbovitě plechové formě. Kromě toho se užívá německého názvu Stolle i pro housku, podlouhlý chléb, vánočku pletenou i nepletanou či pečivo zvané šiška ad. Známe ovšem i kněžskou štólu (z latinského stola), tj. na konci zdobený pás látky, jež nosí kněz v ornátu kolem krku. Ejhle další možnost z oblasti katolického ritu! Ba dokonce v českém názvu Stohle slyšíme český stoh (něm. Stapel). A aby toho nebylo málo v úvahu připadá i německé Stall – stáj.

Pokud bych směl diskusi o původu názvu Malé Štáhle nějak uzavřít, osobně bych dal přednost spíše hornickému dílu, tj. historiku a etnografu Pinkavovi, snad ani ocel bych úplně nevyloučil, nikoli

pečivu, lidové Šťáhli, stáji nebo místu našich dětských her úspěšných pouze bez použití zápalek. Sázím tedy na původ názvu Šťáhle z hornické štoly.

Mgr. Jiří Karel, Muzeum Rýmařov

Symbolika návrhu znaku obce Malá Šťáhle

(Volně zpracováno z návrhu obecních symbolů, autora Jana Tejkala)

I. Figura hroznu vinné révy se dvěma listy je převzata z historického pečetního znamení, doloženého v roce 1787. Její velmi pěkný a v regionu zcela originální obraz působí v oblasti Bruntálska poněkud nezvykle, avšak její symboliku můžeme chápat jako vyjádření historické zemědělské povahy obce, symbol dobré úrody (v historické literatuře je krajina východně od Rýmařova označována jako „dosti úrodná“). Obecně pak vinná réva řeči symbolů znamením veselosti, družnosti a pravdy a je také jedním ze základních symbolických motivů křesťanské kultury.

II. Figura tzv. sníženého vlnitého břevna vyjadřuje především polohu obce při řece Moravici, současně však také zasvěcení kaple Narození sv. Jana Křtitele.

III. Modrý štít vyjadřuje polohu obce při řece Moravici.

Místopis obce

Katastr obce hraničí na severu s katastrem obcí Dolní Moravice a Horní Václavov, na východě s katastrem Dolního Václavova a na jihu Velké Šťáhle. Na západě - proti katastru obce Jamartic - tvoří hranici katastru říčka Moravice, která zde odděluje Vysoký (Hrubý) Jeseník od Nízkého Jeseníku, takže Malá Šťáhle leží již zcela v Nízkém Jeseníku. S hřebenu mezi Václavovem a Malou Šťáhlí stéká od dvou pramenů potůček, který protéká vesnicí směrem na jihozápadním (pod školou, pak pod kostelíkem) a vlévá se několik metrů jižně od železobetonového mostu (přechod státní silnice přes Moravici) - do říčky Moravice.

Okolí obce

Smrčí hora (701 m) na hranici Dol. Václavova a Velké Šťáhle poskytuje krásný pohled na Hrubý Jeseník a to k Vysoké Holi (za níž viděti rozhlednu na Pradědu), k Jelenímu hřbetu, ba až k Peci, takže pěkně viděti Horní a Dolní Moravici, Novou Ves a Jamartice i Rýmařov. V pozadí pak dobré oko zahlédne i vesnice západní části okresu rýmařovského. Smrčí hora leží již v okrese bruntálském, z něhož vidíme Václavov a část Bruntálu. Nejvyšší bod našeho katastru je 690 m. nad mořem. Katastr má 282 ha, z čehož jest 128 ha orné půdy, 31 ha lesa, 102 ha luk a pastvin. Malé smrkové a modřínové lesíky jsou roztroušeny po celém katastru, při říčce, potůčcích a na močálovitých lukách se

pnou olše, na stráních (hlavně u kostelíka) rostou ojedinele i ve skupinách břízy. Často narazíme na haldy břidličné tříště - pozůstatky hojných břidličných lomů, z nichž se však dnes netěží. Podnebí Malé Štáhle, jako v celém Jeseníku, je drsné. Průměrná roční teplota činí asi 7°C. Půda katastru je velmi plytká - bez jílu - voda pod štěrkovou půdou rychle odtéká po hornině - takže jen velké množství srážek zachraňuje úrodu brambor, lnu, ovsa, žita a ječmene.

Historie obce

Malá Štáhle byla založena okolo roku 1540 Josefem Pňovským na Sovinci - patřila tedy jako Velká Štáhle k panství sovineckému. Osídlenci přicházeli většinou ze severních Čech, pak ze Slezska a něco také z jižních částí našeho okresu. Byl tudíž mezi osídlenci zastoupen i živel český, který však v pozdějších pohromách a v německém živlu zanikl. Za třicetileté války odešlo mnoho obyvatel z důvodů náboženských do sousedního Slezska.

Mírem vestfálským neskončila válka pro zdejší kraj. Ještě v letech 1649 - 1652 procházela tudy vojska, která drancovala a ochuzovala obyvatelstvo. Mnohé vesnice - mezi nimi i Malá Štáhle - byly zcela vylištěny a trpěly nedostatkem i nemocemi. Teprve roku 1653 prošel zdejším krajem poslední oddíl švédských vojsk.

Jen pomalu se vesnice zotavovala. A sotva se zotavila, přišel v letech 1661 - 1663 zhoubný mor a pak hrozný hlad. Obyvatelstvo nemělo ani dostatek otrub na zápražky na polévky, tím méně na chléb. Živelní pohromy a časná zima dokonaly zkázu. Obyvatel zůstalo ve vesnici poskrovnu.

Teprve později přicházejí léta poklidu a ozdravení Malé Štáhle. Díky dlouhému pokoji vesnice roste a obyvatelstvo se přibližuje i jakémusi blahobytu. Proto roku 1759 může dáti dědičný rychtář postavit kapli - zasvěcenou 14 Pomocníkům (dnes s obrazem křtu Krista Pána). Kaple byla postavena z dobrého staviva. Ještě dnes - co venkovský kostelík - vévodí vesnici.

V kostelíku zachovala se lidová malba na skle - 13 obrázků křížové cesty, z nichž jeden jest prasklý.

Škola v Malé Štáhli je mladá. Do roku 1873 docházel sem vyučovat učitel z Dolní Moravice (v některých letech také z Velké Štáhle). Teprve toho roku stává se samostatnou jednotřídní školou. Do roku 1880 byla umístěna v různých soukromých staveních. V letech 1879 - 1880 byla postavena nynější školní budova, která zcela vyhovovala svému poslání.

Vesnice byla výlučně zemědělská. Za neúrodných let obyvatelstvo trpělo hladem a různými nemocemi.

V roce 1865 bylo postaveno bělidlo na přízi, které bylo stále rozšiřováno, až vzniklo bělidlo a barvírna. V důsledku toho chudší obyvatelé našli zde trvalé zaměstnání a jejich blahobyt se velmi zvedl. Zvelebení bělidla 1919; 1928 kupuje Machold.

Roku 1879 byl starý most přes Moravici stržen a nový most místními občany postaven. Železobetonový most na státní silnici přes Moravici byl pak zřízen r. 1924.

Další léta ubíhala v poklidu, až r. 1914 přišla první světová válka. Vesnice ji přečkala v celkovém klidu. Zřejmě její těžkosti však doléhaly na lid stejně jako v jiných krajích. Státním převratem bylo zdejší

obyvatelstvo překvapeno. Nejdříve doufalo, že pohraniční oblasti (Sudety) budou přivtěleny k nově se rodící republice rakouské. Nestalo se tak a obyvatelstvo jen těžce smířilo (z pouhé nenávisti) s faktem, že se stává součástí mladého, ale životného, Československa.

A opět léta ubíhala v poklidu. Občas bylo obyvatelstvo tiskem vedeno k zápornému postoji, ba, až k nenávisti vůči Československé republice. Dá se zjistit jen málo případů, kdy bychom mohli mluvit u tehdejšího obyvatelstva o kladném poměru k našemu státu - ač celkem nepřízeň státu vůči obyvatelstvu nikdy by se nedala zjistit. Snad špatně řešené sociální otázky prohlubovaly propast mezi námi a zdejšími živly. Tento rozpor vyvrcholil (též v důsledku lživé agitace ze sousedního Německa) roku 1938. Rozpory se stupňovaly - jejich ohlas ve vesnici byl stále větší a větší. Po Mnichově - 8. října 1938 - byla Malá Štáhle obsazena hitlerovskými okupanty. Lid zaplatil za přivtělení obce k Německu těžkou daní. Válka si vyžádala příliš velkých obětí. Lid trpěl pro pomyslné ideje, aby si kapitalističtí držitelé trustů a různých společností naplnili kapsy. Přitom takřka všichni - až na nepatrné výjimky, stáli za Hitlerem, schvalovali jeho zločiny a jeho zločinné příkazy s radostí plnili: vždyť přece byli "vyšší rasa."